

הנזיר הבודד הגאה

(עם הופעת כל כתבי יעקב שטיינברג)

מאת מתי מגד

סחו "שרבי", המצוות על בוגיה הח' דשים את ההתנזרות הזאת, את ההי' צמדות הנאמנה, המחמירה עם עצמה, לסמלים, אשר כל עושים בתוכם פני' מה ואילו מלבד הריהם דלים וערומים, אך כאמור, יותר משדיבר על המצווה הללו, קיים אותן ביצירתו.

לא קל לסקור ברשימה אחת את כל העושר הרב הצמון בשלושת תחומי היצירה של יעקב שטיינברג, בשיר ובסיפור ובמסה. אותה הקפדה שהק' פיד עם עצמו, להעניק משקל וייחוד לכל מלה ומלה עושה לאל כל גסיון, למסור את התוכן של היצירות, מבלי לחטוא לאמתו של יוצרו.

איני סבור, ששיריו של יעקב שטיינ' ברג מצטיינים ברעיונות חשובים, לאו' מיים או חברתיים או פילוסופיים, שני' קל להרבות בשבחם, או למסור אותם בלשון אחרת, על-דרך הקיצור, מר' בית שיריו אינם אלא מיצוי של הוויה נפשית מסויימת, המעלה אותה לדרגה של ער'רגשי חדש, שלא היה קיים לפני היות השיר, ופירושו של דבר: אי-אפשר כלל לדבר על השירים הללו, למסור את תכנם, או להרצות את הש' קפתם, כל מה שיש בהם, אינו מצוי אלא בעצם המלים המרכיבות אותם, אסנם, דברים אלה אמורים לגבי כל שירה אמיתית, אלא שאצל משוררים אחרים, בני דורו של יעקב שטיינברג ומאחרים סמנו, אפשר בכל זאת לר' בר סביב-סביב, על המקורות הביור' רפיים של שירתם, על גטוהיחם והש' קסותיהם הפילוסופיות (ראה כמה היר' בו לעשות זאת לגבי משורר כשניאור, וכמה הגוימו על ידי כך בחשיבותה). אך יעקב שטיינברג, השתרין מלכת' חילה כנגד כל גסיון להדביק לו הס' בדים ביוגרפיים או פילוסופיים; כמו ביקש לומר, בכל אחד משיריו, שאם אין הקורא מקבלו כנתינתו, בזכות המלים האמורות בו, לשוא יבקש אליו נתיבות מבחץ, כאמור, חוטאים הם הנוהגים כך כלפי כל משורר אמיתי, אלא שיש משוררים המאפשרים, לפ' חות — שלא לטובתם כלל — את הנישה העקיפית, את ההסברה מבי' חוץ, ולא כמוהם יעקב שטיינברג, שנתבצר בבדידות עולמו השירי ובי' ארשת-פנים המורה, וזעפת-כמעט, הר' היק מעליו כל קורא שאינו מבקש אלא את השירה ל ב ד ה.

אך לא מיד, לא בשירים הראשונים, ניכרת סגולת-ייחוד זו אשר לשירה י. ש. בשירים הראשונים, שירי הנער' רים, דומה כמו מצרף המשורר בן השש-עשרה והשמונה-עשרה והעשרים את קולו לאותה מקהלת-משוררים, בני התקופה, שנעימה שלטת שבה הריהי נעימת-התוגה-לשמה, הגעגועים החור' (המשך מעבר לעמוד)

לסגל לעצמנו דר'ל-לשון ומחשבה, שכ' בר עבר זמנה, באחת ממסותיו הוא אומר: רבים מאתנו, המחפשים דרך תשובה אל כתבי הקודש, טועים לח' שוב כי השער אשר בו יבואו הוא ישעיהו או עמוס, כדבר הזה, לא יתכן, יען כי יצירות הנביאים דומות, במובן ידוע לפירמידות: הן קיימות לראווה

יעקב שטיינברג

ולא לשימוש; מבחץ אתה משתומם על יופין, אבל בתוכן פנימה אין לך מה לעשות, מבפנים שוררת אפלת הדורות אשר עברו לבלי שוב... וב' דרך אנב אעיר כאן, כי צד מאוד שלא שמעו סופרים ומורים לאזהרתו של יעקב שטיינברג והעפסו על קור' איהם ועל חלמידיהם את ספרי זנביר' אים, מבלי לחוש כלל שרבים-רבים הם הדברים האמורים שם, שאינם יכולים להיות נחלתנו היום (לפי הדוגמא שפ' ביא י. ש. עצמו — החל בלא חתייה כל נשמה" וכלה בלא ילמדו עוד מל' הסה", שגם אותו אין אנו מקיימים...) ובעשותם זאת, לימדו את חלמידיהם ואת קוראיהם גם יחד ללול במלה ולהרגיל את לשונם בויבור הסתמי, ולעומת זאת, ביקש את הדרך אל מקוריותה של הלשון העברית, לא על-דרך החיקוי אלא על-דרך הוצאת ה"א" סורות מכית השבי', על-דרך ההיב' קות בסודה ועל-דרך אתבחה האמיתית, כשל אותו צמצום נפלא, שהוא-הוא גם העושר הגדול אשר לשפה, יעקב שטיינ'

ברג ידע כי חידושה של התרבות העברית בימינו מחייב קודם כל את יוצריה ובגיה לדעת לתת, הוא ידע, שזו מחייבת כוח של וויתור, של התכנסות פנימה, של התנזרות, לא לחינם הירבה להדגיש כמה וכמה מס' גולותיה של ארץ-ישראל (וראה במ'

בין כל משוררי ה"פליאדה" שלאחר ביאליק (שניאור, כהן, שמעוני, פייכמן, שטיינברג), יצא יעקב שטיינברג המ' קופח ביותר, מבחינת פרסומו בקהל הקוראים, ואפשר באמת שלא המזל, אלא תכונתו של המשורר היא שגרמה להיותו גידה ונשכה מלב קוראיו ומ' לב מבקריה וכותבי תולדותיה של הספרות העברית החדשה.

גורל זה אינו מעיד כלל על ערכה הסגולי של יצירתו, בשלושת תחומיה — השיר, הסיפור והמסה — אלא מעיד רק על הקוראים עצמם, שמבכרים על-סייהרוב את הקל והנוח לעיכול על פני הנכסים האמיתיים של היצירה הספרותית, אמנם כן: יעקב שטיינברג לא החניף מעודו לקוראיו, הישוכו של דבר: מידת קפדנות זו, שבה מדד לעצ' מו היא שציוותה עליו את הנאמנות למלה הכתובה, שלא לעשות בה מעולם שימוש זול, כמדומני, שספורים הם ומנויים המשוררים שכליך החשיבו את המלה הבודדת כשלעצמה, כליך הקפידו שלא תהיה ביצירתם אף מלה מיותרת אחת, כמו יעקב שטיינברג.

באת ממסותיו — ואל נכון — אחת מהיפות שבהן — הקרויה בשם הסמלי "שדמון", ממשיל יעקב שטיינברג על דבריה-הספרות מן האדמה, אם כל חיים, ומדסה את המאמר הבודד, את השירה ואת הטלה, לשבלת-בקנה, וכן הוא אומר: "בהם, בגרעיני האמת הקסנים האלה, תלוי הכל: הקציר המבורך, מראה הקמה אשר עלתה יפה ומרהיבה את העין, לפי זה, לפי הכוח הסורה של המראה הבודדה, אתה משער את הערך המוגמר של יצירת האסון...בלי גרעינים אין ענין גם בקמה המלאה... מי שגורס בספרות את המושג יצירה בעל כרחו שיתחיל את הבחינה סתאי החיים ולא מן הקרום העליון..."

במסות עצמן, מדבר הוא לא-פעם על סוד הצמצום-בלשון — שהוא מייחדו ללשון העברית דווקא (במסה הנפלאה "עברית") — ועל המאסף הכרוך במ' ציאת המלה הנכונה, יעקב שטיינברג אינו רק נאה דורש אלא גם נאה מקיים, היטב ניכר בהן, בכל יצירותיו — להוציא אולי את שירי הנעורים שלו — עד מה שנא כל' "כתב מסלצת", עמוס מלים מיותרות למכביר, וכל חולשה שביוצר, המבקשת לחפות על מערומיה במליצות, שאינן מתכוונות אל העיקר.

דומה, שבקפדנות זו שללשון, היה יעקב שטיינברג נאמן באמת לרוח' המקוריות של השפה העברית, מבלי להתעלם מן ריהוקו של דורנו מן המ' קור הקדום, שעליכן, לא גיטה כלל לחקות את לשון-המקורות, כדרך שנהי' גו רבים, הישוכו של דבר: בצדק הו' היר לא אחת כנגד גסיון כחוב זה.

הנייר הבודד הגאה (חמשך מעמוד 5)

את ההבל שבתיים
גם משניהם אתה לומד.

מרה שחורה יש בתיים:
גם לעבד היא מציקה,
גם לאדון: קשהו אחד
יש מטעמה גם בגשיקה.

גם בסתו וגם בקיץ
לך נחון בסכנה:
נתעצבת. רוח יגון
בא וגם. מאן ואנה?

שבע שמשות של עצבון
יש באין סוף של זיזירה,
אולם שמש אחת קטנה
בשמים לנו מאירה.

ובגרות רבה, אתה מוצא גם במחזור
השני, חקרוי עתים, שבאחד משיריך
הוא אומר: "כי יראך זדון אוילים,
זדון ילדים בעת משחקם, שטה ועבור
בצעדי חרש ואל תנבא ליום נקם. גם
בגדולות כי יהיילו, אל התעבר בצע-
צועים..."

אך דומה כמו לא נועד י. ש. להיות
משורר צעיר מעודו. בשונה ממ-
שוררים אחרים, שעת-נעוריהם היא
להם העת היחידה לגילוי יכולת-שיר-
תם, או לגילוי כושרם לראות מילוי
יעודו האמיתי, כמבוגר, כצייר נבון
חיים ולמוד-נסיון, אמון במשמעת
המלים ובקי בסוד צמצומן.

כי גם מבלי שנדע מתי נכתב השיר
"ספוליה וברוש", אנו חשים כי משור-
ר מבוגר הוא שכתבהו, שרק בשיר
זה ובדומים לו הגיע אל מילוי יעודו.
כי רק בשירי-בגרותו מעיד יעקב
שטיינברג על עצמו ועל שירתו כי
אמת שבה אי-אפשר לה שתהיה פרי
ההתפרצות הספונטנית של ההרגשה.
אלא מן ההכרח שיהיה בה גם הכוח
לברוא עולם משלה, שיש לו קיום אל
מעבר לחוויה הפרטית והמקרית. שיר
ריים כגון אלה, לא עוד בבחינת יומן
פרטי הם, חמוגותיהם יש להם איכות
משלהן, עצמות חדשה, הם, יימת לא
רק בזכות האמת האישית של הכותב.
אלא בזכות היותו משורר, יוצר-עולם
במלים.

(סוף בשבוע הבא)

ריים לארץ-לא-נודעת של אהבה ואושר.
פעמים קורא אתה בשירים אלה ומת-
קשה לדעת מי כתבם, מבני הדור
ההוא: "בשעה זו, בימי הסתו הכהים
/ בהלוד והתכוץ מרחב הערבה /
בחלל העולם יתעו רוחות-ערב נכ-
אים / כלחש גפש נעצבה..." בית-שיר
זה, לא ידו של יעקב שטיינברג לבדו
יכלה לכתבו. ממש כך, או ברומה לכך,
כתבו באותן שנים גם יעקב כהן ויצ-
חק כצנלסון, רודר שמעוני ו"ל, יעקב
פיכמן וזלמן שניאור.

אך לא אסעה, כמדומה, אם אמר שב-
תכונה אחת נבדל המשורר הצעיר כבר
בשנות-נעוריו ממשוררים אחרים, בני
דורו: הוא לא עשה מעודו את נעיר-
מת-הנכאים השלטת בעולמו עילה לר-
חמים על עצמו. הוא לא התיסקי בתור-
גתו, כמו שלא התנאה בה ולא ראה
בה זכות מיוחדת לגאון-המשורר, כא-
שר עשו רבים וכן טובים, כמו גאוה
אחרת היתה בו, גאוותו של בודד,
היודע כי אינו יכול למצוא רחמים
אצל אחרים והילכך, אינו רוצה את
תוגת לבבו לעין האנשים לתת לרא-
וה" והוא מתכנס אל תוך עצמו ושלוו
בעצבונו, וודאי, כדרכת של כל משור-
רים צעירים כותב גם יעקב שטיינ-
ברג על שליחותו כמשורר, אך גם בנר-
שא זה, יותר משהוא מקונן על גודלו,
מחמיר הוא בדרישותיו מעצמו וממ-
לא חוסם בעדו את הדרך הקלה אל
הטלת-האשמה על הקהל הגדול ואטום-
הלב, אפילו בשירי הנעורים נשמעת
איוו נעימה של נזירות, המשלימה עם
הגורל הנוגה, עם שהיא מרבה לתבוע
מן המשורר עצמו.

שעליכן, זכה המשורר — אם אמנם
זכות היא — ל"בגרות מוקדמת",
שעיקרה כאמור באותה חומרה-שבמ-
לים, ואילו במופגן יכולים אנו למוצאה
במחזור הסטירות, שכתבו יעקב שטיינ-
ברג בהיותו בן עשרים בלבד, אך אלי-
מלא התאריך עשויים היינו לדמות כי
רבות משורותיו נכתבו בידי משורר
מבוגר, נבון-חיים, היודע מה שאיש
צעיר אינו מרבה לדעת, כלומר, ללגלג
על חולשותיהם של בני-אדם, מבלי
להיתפס לחמלה עצמית:

אחד אוהב את הזהב
את הנשים אתר חומד:

הנוזיר הבודד הגאה

מאת מתי סגד

(סוף מהשבוע שעבר)

גם התיאורים הנפלאים של בית הקפה הלילי זה הנכלא התווה על אסיריו הנשכחים, אין בהם כלום מה משל והאליגוריה. בית הקפה שבסוג טות אלו משי הוא ביותר, ציור בגווני החיים, בדמויות מבקריי — המלצר וזוג הנאהבים והזונה והלצים והמשורר עצמו — שכולם אנשים חיים הם, פתאורים בזכות חייהם העצמיים. אך גם כאן אי אפשר שלא להוש בי סוד המיטמורי שלשירים, המעיך לת מונות הבודדות פשטות שמעבר להן, מבלי שתאכזנה עליידי כך את עצמו תדהן. בזכות היכור זה שבין המרטי והכללי, נעשה בית הקפה הלילי למי קום רחב יותר, המכיל בתוכו את חלום החיים כולו, שנשעת חצות, בצלצל שעוניהקיר, אנוסים חולמיו להיפטר מעלית.

אופי אליגוריסטי יותר יש לבל דות על בית הצורף. ברי אימא, שאין הצורף אלא המשורר עצמו. אך התיאורים על ביה הצורף עצמו. אף הם היים לא רק בזכות הנמשל, אלא גם בזכותם. והיותם פתעשרת הרבה הודות ליסוד המסירי, המפריע, שכ פוהו מוצאים אנו לאחר מכן רק בצ יוריו הבלדיים של נתן אלתרמן (ויש באסת דמיון לא מעט בין לשון הבל דות של נ. אלתרמן לבין זו שבכלדות של יעקב שטיינברג): "ויהרר האיש וישט מן השנים / ויגשש וימצא בדיל בן כלאים, / ויוסף לצקת וילאט בפיה / ותצלח המלאכה ריושע הניב, / וי כל מעשהו, וגביע הקסמים / התנבא וידבר בלשון החכמים, / ויצף אותו זהב וייף עד בלי די / ויבא למלך ויחן לו שי. (תגביע).

כאמור, אין שיריו של יעקב שטיינברג ניתנים לסקירה כוללת. ההגדרה הכללית האחת שאפשר להגדירם בה הריהי זו האמרת כי ההזירו לשירה העברית את האמונה במלה, שמשוררים רבים טרחו לאבדה פשירחם.

אפשר, שלא פחות משמעיד עלי כך יעקב שטיינברג בשיריו. עושה הוא זאת במסותיו, שגם בהן מצויות אותן סגולות נפלאות של שירתו, לאמור: אותו כוח של המלה והסוסק לעצב (המשך מעבר לעמוד)

העץ, בת הצחוק, הכהוב חורע הערר מה, גישוש היד — כל הפרטים הקט ניב, המתלויים אל שעת האהבה, הופי כים באמצעות השיר להוויות בעלות ערר כשלעצמן, רבות משמעות; כל פרט ופרט הוא גם מניע להעמקת הת הושה, לריבוי ההבנה, אך הוא גם גר שא החוויה השירית כשלעצמו.

ונביא גם משירים אלה דוגמא אחת בלבד:

במקרה יודעי אהבה בנכר לנו קרה
ונשט אל אור תעתועים מצל
העיר הגדולה;

אך געות הנחם לשנינו תקין דברה,
ולצנת שממון בעציץ השקנו עולה.

עוד לילה לילה את קוטעת את
הלענה

אך יזם תרנו רנלך מתעות
במעגל קסמים.

ודומה את קמנקה לקעט ברנל
קטנה

בעציץ השקנו דל וסרחיו הנכלמים.

בגרות זו של התבוננות פקוהת עין בכל פרטי התמונה, הקטנים לכאורה, ושל ידיעה שכל אחד מהם עשוי לבי רוא עולם שלם של היגשה, כאשר נע הוא בכוחו של השיר, מאפיינת גם את הסוגנות, מבית הקפה, באלו מצטיי רת בכל עשרה ושלמותה דמותו של המשורר, רואה הכל, המתנזר ממה שענינו רואוה, לא מהמת מיעוטי הרצון, אלא מהמת התבונה הבוגרת, המצווה עליו את החומרה ואת הריחוק, כדי להיטיב לראות וכדי להיטיב ליצור. כלומר, לא שהוא מתנזר למען השיר רה, אלא שזיקתו אל העולם כמשורר, היא גם המצווה עליו את ההחמרה עם עצמו, ובזכותה, מעניק לנו המשורר בסונטות אלו אחדים מן הציורים הש לימים והיפים ביותר בשירה העברית: ...המלצר ילך שפי בצעדו אל הדלת, / כמו מכתת לב ולב — על דרכו מתגוללת, ומעוכים באבק רגיל מאויים לאין ספר. — / הה, שכחת ליל וליל — נו איש לא ידע ספרה: / כאבק כנפיים קל לרבורה העקרה / כנסל לב גוע בלילה חנה אורי.

על יד חלוני גדלים עצים שנים,
כתאומים הם — קפוליה וברוש;
בסות העלים היא כאחות החרדה,
והוא לו דמות בעלם גא זקוף
לאש.

בגזעם שונים הם, אך שיא צמרותם
מסגר הוא אל על לבלי הפרד;
לברוש דמות נוזיר קטא על
הלומותיה.

ולקבה היא, לב עצים, תמיד חרד.

וכנעת גם השמש מדי ערב —
הברוש סגור לב גם אז מקחת

אור;

והיא לעין קל — טפוליה מזהירה,
וזהרה עובר קה, תעות ועבור...

איני מבקש, חלילה לומר, כי בבי רוש ובטפוליה צייר המשורר תמונה אליגורית. יש לה לחסונה זו של שני העצים קיום בזכות עצמה, אך מי שקורא לאחר מכן את שירי האהבה המבוגרים של יעקב שטיינברג — והם, לדעתי, ממיטב שיריו — אינו יכול שלא לתת דעתו על הדמיון הרב, בני לוינו השונים, שבין שני העצים הללו לבין תיאור האותב ואחובתה, כמו זה המצוי, למשל, ב.חרוזים בנכר. ספר ליהא היא שירת אהבה בוגרת זו ורבת קסם, בעיקר בזכות המיוג הבלתי מצוי שיש בה, בין היכולת לאהוב אהבה בראשוניותה, כצעיר, לבין הברי זה הזקנה כמעט. בלשונו של המשורר רר: צררתי גיל מאיי במשלים נעצי בים, וחידת אהבה כבדה בדברי חידה קלים...

אין שירי אהבה מבוגרים אלה, איי פוא, שירים של, השתפכות, עיקרם בכך, בכל שורה ובית, שהם מעלים אפשרויות חדשות, גילוי פנים חד שות חסיד, לרגש זה; עיקרם בכך, שאין בהם אף דיבור סתמי אחד על האהבה, אלא יש בהם התירה מתמדת אל הדיוק, אל האקוויוולנס הנאמן ביר תר, בצורה, בניכירחשיו, לכל זיע וניד בהרגשה עצמה.

רשרוש הצעיר, רעד הריסים, זיע

הנזיר הבודד הגאה

(המשך ממעמד 5)

המונה שלימה, הקיימת גם בזכות עצמה, כמקרה פרטי, וגם מכילה בתוכה משמעות כללית יותר: "... ריה ימים שכחישם — כותב יעקב שטיינברג במסתו ירושלים — תלוי זעיר שם על בליטת קיר, על קצה שוקתמים הצובה, על משקוף בית-תפילה עתיק יומין... ידמה לך, כי יבשה כל אבן מזקנה, כי אפל כסוד קדומים כל חריץ בקיר..." ורק אחרי ציורים אלה, או תוך כדי פיתוחם, יגיע המשורר גם לציון הכללי קהר על תכונותיה של העיר המתוארת, והוא הדין בכל יתר מסותיו: לעולם אין המשורר שוכח את הרעיון המרכזי, הכללי, של המסה, אך לעולם אין הוא משמש רק כתכלית בפני עצמה, הבאה לסיכום של תהליך-חשיבה הגיוני בלבד. כי המסה, בעיני יעקב שטיינברג גם היא שירה היא, שיש בה משקל וערך לכל מלה ופסוק, והם יוצרים ערכים הושיניים ואינטלקטואליים שתהליך יצירתם הוא-הוא המוליך גם אל הרעיון הכלי, המסכם, ואילו חיותו של זה באה לו באמת מכוח-שירה שבו, אף שאין הדבר מפחית כהוא זה את המשקל העיוני של הרעיון, צירוף נדיר זה של כוח-רעיון וכוח-שירה, שכמותו מצאנו לפני-כן במסותיו של ביאליק.

חומרתו הלשונית של יעקב שטיינברג היא גם חומרה עיונית, לאמור: לעולם אינו מביע רעיון כלשהו, שלא ניכר בו כי עבר את כור-ההיתוך של מחשבה מעמיקה, של בחינה מוסרית קפדנית. הוא הדבר, שיעקב שטיינברג ידע את הסוד הגדול של הלשון, שסתרחה ויופיה אינם קיימים, כביכול, לשמם, אלא כאשר המחשבה נקיה היא וכאשר אין אדם מרשה לעצמו לומר דברים מיותרים ובלתי-שקולים, או דברים שלא העבירים בכור-הצורף של אישיותו, ממילא שומר הוא גם על טהרתה ויופיה של השפה, ואם תרצה, אפשר לתפוך את סדר הדברים: כאשר מקפיד המשורר שלא לומר אף מלה או פסוק שאינם טהורים ויפים, חייב הוא להקפיד גם על טהרת מחשבתו ועל המשקל המוסרי שלדבריו.

מתני מגד